

Z nočne omarice v razred

Delo Andreja Capudra – učno gradivo

✍ Lidija Golc

Profesor v srednji šoli se mora kar naprej izobraževati, mora pa se tudi odločati. Vsak začetek šolskega leta, ko načrtuje svoje delo, je prisiljen 'izpuščati' ljube avtorje, ne le zaradi katalogov in drugih dogovorov, ampak zaradi časovnih omejitev. Gotovo v razredu lepše odzvanja snov, ki jo ima tudi predavatelj rad, tako se dragi avtorji z nočne omarice nehote selijo v razred. Ker mi je misel dr. Andreja Capudra blizu, ga beremo tudi skupaj.

Avtorja ne moremo samo citirati

Pogosto beremo odlomke iz njegove Slovenije brez meja (vsaj tiste o slovenskem zamejstvu in Slovencih po svetu). Kadar se preveč ponavljajo težave z dvojino, citiramo vsaj prvo kvartino (iz XXIII. Rimskega soneta):

*Okusil zgodaj sem tvoj čar, dvojina,
od malega me spremlja ta oblika,
ki je posebnost našega jezika,
ki mati v njej je poklicala sina.*

Vsak dan znova je treba govoriti o pokončnosti:

*Kako služiti stranki in državi
in svojo čast in pamet obraniti,
da nisi lutka, ki visi na niti
in vsaka sapica jo v kih pripravi.* (prav tam: XCI)

Na avtorjev pomen za slovensko kulturo in umeščenost v njej opozorimo seveda ob obravnavi *Božanske komedije*. Ko opozarjamo na nagrade v slovenski kulturi, je težko razumeti, da prevod celotne *Božanske komedije*, ki je izšel v našem osamosvojitvenem letu,

nastajal pa je od avtorjevega dvajsetega do tridesetega leta, ni prejel najvišjega slovenskega priznanja na kulturnem področju; v pravo zadoščenje mi je bilo, ko se je odločni Štefan v kontrolni nalogi zmotil in zapisal: »... je dobil Prešernovo nagrado, samo ne vem, katerega leta.«

Odlomke iz njegovih *Deklic* beremo, ko se spominjamo nežnega otroštva, ko se pogovarjamo o povezanosti staršev z otroki: »Tako kot vsaka ljubezen je tudi ljubezen med starši in otroki lahko prava in neprava. Neprava je tista, ki ljubljena bitja spreminja v predmete (malike, smo rekli včasih)

in si dela iz njih igračo svoje strasti in neuresničenega jaza, čeprav se lahko vse skupaj godi pod podobo najbolj nesebičnega in celo v svetost sprevrženega čustva. Prava ljubezen pa je, da ljubljena bitja jemljemo kot bitja z njihovo posebno usodo in rastjo, ki včasih leze čudno proč od naše. Treba je spoštovati otrokovo rast, treba ga je, z eno besedo, jemati *zares*.« (Deklici, 1995: 92)

Andrej Capuder

Andrej Capuder se je rodil 23. novembra 1942 v Ljubljani. Leta 1967 je na *Filozofski fakulteti* v Ljubljani diplomiral iz francoskega in italijanskega jezika s književnostjo. Za magisterij so mu priznali že izvedena dela, doktorski pa je leta 1980 s tezo iz francoskega nadrealizma: *Andre Breton med možnostjo in nujo*. Od leta 1968 do leta 1973 je služboval kot profesor francoščine in italijanščine na *II. gimnaziji* v Ljubljani.

Odlomek iz *Pariškega dnevnika*

1. marec 1993

Zasedanje slovensko-francoske mešane komisije za znanost, prosveto in kulturo.

Ljubljana pošlje močno žensko delegacijo, ki je prinesla s sabo protokol, kjer je treba preveriti samo še vejice in podpičja. Tako nekako.

V resnici gre za nič več in nič manj kot za bodočnost frankofonije v Sloveniji. Ali se bo francoski jezik še poučeval v naših šolah, kje in kako se bo poučeval, koliko smo mi in Francozi pripravljeni vložiti v ta projekt. Ali prepustimo kar tako, da nas preplavi angleščina, ta »lingua franca« modernega sveta, in pustimo dihati kvečjemu še nemščini in italijanščini, da bomo lažje hodili nakupovat v Celovec in v Trst? Ali pa se delamo, kot da nam je še kaj do francoske omike in duhovne gibčnosti, ki sta v preteklosti tako uspešno kovali našo kulturno zavest? Ali bomo kar tako pokopali jezik, v katerem so bile izrečene velike besede, ki danes gibljejo svet?

Omenjeni francoski birokrati, ki nam sedijo nasproti in skušajo oklestiti že karseda skromni budžet, seveda ne razmišljajo tako. Njih žuli predvsem, kako bi francoski kulturni center v Ljubljani še naprej sedel brezplačno v poslopju razlaščenih uršulink – da pa v Sloveniji po razpadu Jugoslavije ni nobenega francoskega lektorja več, jim je postranska skrb. Tudi našo žensko delegacijo skrbijo bolj stilistične podrobnosti teksta, ki naj bi ga podpisali in potem vrgli na police, kot pa dejstvo, da se v Sloveniji francoščine uči manj kot pet odstotkov mladine. Za to naj se brigajo 'višji', caveant consules!¹

Očitno je, da bomo zlahka shajali tudi brez Jeana-Jacquesa Rousseauja!

Jaz pa ne maram, da bi kar tako pokopali Jeana-Jacquesa Rousseauja. Kot tudi ne maram, da ga dobimo nazaj kot fast food, ponovno odmrznjenega v ameriških campusih, kot nov evangelij za nas, zastarele Evropejce. Ne. Hočem ga slišati v njegovi klasični francoščini, ko pribija da je »tisti, ki je prvi ograbil zase kos zemlje in rekel, to je moje, začetnik socialnega zla.« Hočem ga slišati, kako grmi proti specializiranemu delu, ki da razbija človeško dušo in jo kazi kot enoto; kako graja napredek znanosti in umetnosti, ki da kviri nravi. Hočem ga slišati, ko si beli glavo, kako iz posameznih volj stkati eno samo, da se bo posameznik, v družbeni pogodbi, rad podredil celoti in ji sledil kot volonté générale². Hočem ga slišati, kako poudarja pomembnost individualne vzgoje, ki naj bo vezana na enega učitelja, v naravnem okolju, pod zvezdnatim nebom, ki bo krepilo v njem religiozni občutek. In slednjič, hočem ga slišati, kako pridiga vrnitev k naravi, beg iz mest in njihove pokvarjene civilizacije. Kdo vse se ni navdihoval pri Jeanu Jacquesu Rousseauju! ... Da, gospoda, če menite, da bomo kar tako opravili z J. J. Rousseaujem, se hudičevo motite! ...

»Ali ima gospod veleposlanik kaj pripomniti?«

Na strani tej in tej so spremenili piko v podpičje, zadnji paragraf črtali in dodali novega s približno enako vsebino. Na strani tej in tej ...

Ne, gospod veleposlanik se strinja s popravki. Kaj naj bi drugega.

Podpišemo in se razletimo na vse strani.

(*Pariški dnevnik*, 1999: 43)

Leta 1973 je bil izvoljen za asistenta na *Filozofski fakulteti*, leta 1981 za docenta, leta 1987 za izrednega profesorja in leta 1994 za rednega profesorja za francosko književnost.

Med letoma 1990 in 1993 je bil poslanec in slovenski minister za kulturo, od leta 1993 do 1997 pa veleposla-

nik v Franciji. Na delovno mesto na *Filozofski fakulteti* se je vrnil leta 1997, leta 2002 pa je kot prvi Slovenec dobil visoko francosko odlikovanje – red viteza Legije časti, in sicer za zasluge na področju frankofonije.

Capuder prevaja dela italijanske, francoske in portugalske književnosti

(Dante, Petrarca, Baudelaire, Teilhard de Chardin, Camoes); piše romane, poezijo, eseje in politične spise.

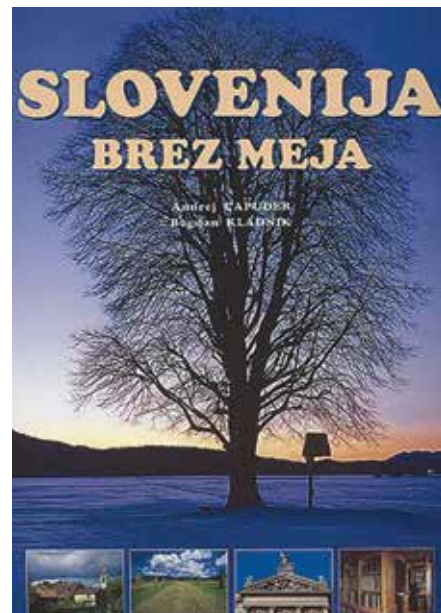
Capuder je od leta 1964 v revijah *Problemi*, *Naši razgledi*, *Znamenja* in drugod objavljajal ljubezensko in reflektivno poezijo. Piše tudi prozo z zgodovinsko in ljubezensko motiviko v mozaični tehniki in na osnovah personalizma in krščanskega eksistencializma: *Bič in vrtavka* (1975), *Mali cvet* (1977), *Rapsodija 20* (1982); črtice *Deklici* (1995); pripovedi za otroke *Na sončni strani ceste* (1976) in dnevnik *Pariški dnevnik: zapiski slovenskega veleposlanika v Franciji 1993–1997, 1999*.

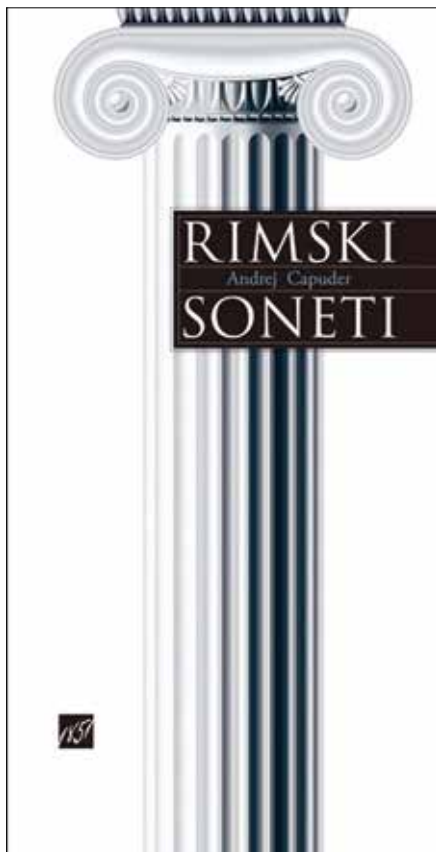
Capuder je pomemben prevajalec, ki je prevedel tudi Dantejevo *Božansko komedijo*.

Piše tudi literarno-zgodovinske študije, npr. o H. Bergsonu, P. Teilhardu de Chardinu, E. Kocbeku, A. Rebuli, Kierkegardu in drugih.

Pariški dnevnik: zapiski slovenskega veleposlanika v Franciji 1993–1997

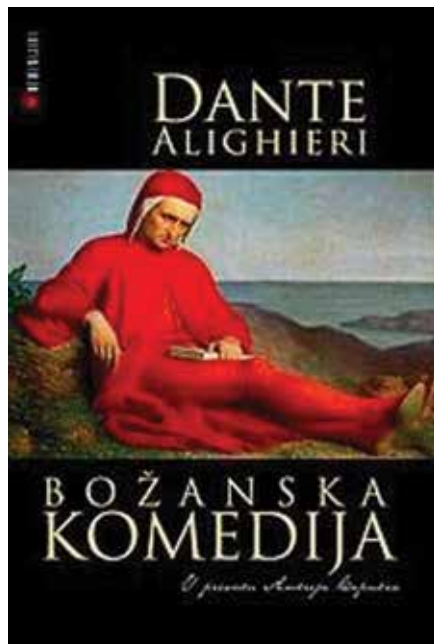
Literarizirani dnevniški zapisi predstavljajo delovanje prvega slovenskega veleposlanika v tej državi. Nizajo zgođe in nezgođe življenja slovenskega predstavnika, ujetega med nove svetovljanske razmere, slovensko stvarnostjo in osebno, tudi družinsko zgodbo. Knjiga je pred izidom v knjižni obliki deloma izšla kot podlistek v *Družini*.

Pariški dnevnik je kronološki zapis dogajanja (državniška srečanja, stiki z v Franciji živečimi Slovenci: Evgen Bavčar, Zoran Mušič, stiki z državo Slovenijo) po mednarodnem priznanju Slovenije 1991 in razmislak o našem zgodovinskem in sočasnem bivanju (pedsokratiki, Dante, nadrealisti, El Greco, srečanja z obiskovalci iz Slovenije, na primer z Borisom Pahorjem, Alešem Bergerjem). Dragocene so tudi strani o njegovi družini, pa naj bodo to zapisi o pomembni vlogi veleposlanikove žene ali delna odpoved zasebnosti, ki jo mora prenesti družina.

Besedilo je literarni dnevnik zaradi časovne in prostorske umestitve dogajanja, zaradi pripovedovanja v prvi osebi, zaradi literarnih intermezzov (na primer zgodba o Orfeju in Evridiki). Intimni dnevnik *Pariški dnevnik* zato, ker ne zajema samo piščevega javnega delovanja, potopisni in duhovni, ker zajema zemljepisne in duhovne oznake prostora, ki ga z ženo raziskujeta, in zaradi poglobljenih razmislakov o našem bivanju; politični zaradi javne vloge veleposlanika v Franciji. Prinaša

na primer tudi prevod članka *Italija in Slovenija, težavna ljubezen*, ki ga je Capuder napisal za pariški Figaro. Ko oporeka francoskemu hegemonizmu, bolj kot politik v članku piše kot pisatelj, bolj kot diplomat piše kot zgodovinar. Odlike tega dnevnika so svetovljanstvo, spoj diplomatskih prigod z literarnimi refleksijami in polemičnost ne brez humorja.

Eden prvih zapisov v dnevniku (v okvirčku) prikazuje srečanje mešane komisije v Parizu, srečanje francosko-slovenske komisije za znanost, prosveto in kulturo v Franciji. Njeni udeleženci podpisujejo sporazum, kar je gola formalnost, možni so namreč le pravopisni popravki. Slovenski veleposlanik, humanist in ljubitelj francoske kulture, pa razmišlja o škodi, ki jo lahko naredi omejevanje obzorja Slovencev le na vpliv angleško govorečega sveta.

Po interpretativnem branju besedilo razložimo z razlago besed, s povzemanjem, citiranjem povedi o birokraciji, primerjanjem z znano Gogoljevo novelo *Plašč* in z osvežitvijo spomina na velikega Rousseauja, s tem v zvezi na Josipa Stritarja. Kadar ima kdo v razredu nalogo prebrati celoten dnevnik, prebere svoj izbrani odlomek. Iščemo slogovne bisere: dokaze za ironijo in lakonični dialog, izbrano besedilo lahko primerjamo z *X. Rimskim sonetom*. Naslova za esejistično refleksijo sta

bila v zgornjem primeru in glede na *X. Rimski sonet*:

Kadar vsi derejo v eno smer, mora biti eden, ki gre v nasprotno.

Pot skozi sebe je edina pot k vsemu drugemu.

Pravi sonet o ljubezni

V tako kratkem članku o tako bogati ustvarjalnosti lahko omenim le še anekdoto iz razreda. Dijaki so dobili na mizo tri ljubezenske sonete: Prešernovega (*Je od vesel'ga časa teklo leto*), Petrarcoevega (*Sonet 160*) in spodnjega Capudrovega. V glasovanju so odločili, da je najlepši tale:

*Dovolj je, da lase si razpustila,
in v tebi znova prepoznal sem Evo,
kot mater, hčer in ljubico kraljevo,
ki vselej sveža me je v svet rodila.*

*Za mano gre podoba tvoja mila,
ob njej premagal bom človeško revo,
pripeljal h koncu najino zadevo,
kot reko, ki se v večnost bo izlila.*

*Za to ljubezen Bog te blagoslovi,
Naj tvoja duša vstane kot umita
za novo upanje, v deželi novi,*

*ko kupica življenja bo izpita
in zašumijo ti v slovo gozdovi,
ker si bila mi žena čudovita. ■*

Viri

Capuder, Andrej (1995): *Deklici*. Celovec, Ljubljana, Dunaj: Mohorjeva založba.

Capuder, Andrej (1999): *Pariški dnevnik*. Zapiski slovenskega veleposlanika v Franciji 1993–1997. Ljubljana: Družina.

Capuder, Andrej (2003): *Slovenija brez meja*. Celovec: Mohorjeva založba.

Capuder, Andrej (2011): *Rimski soneti: vsak sonet je sebi svet*. Celje: Celjska Mohorjeva družba, Društvo Mohorjeva družba.

Capuder, Andrej (2012): *Pasijon ubogih*. Ljubljana: Novi svet.

Opombe

1. *caveant consules* (lat.) – Naj skrbita konzula (da država ne bo trpela škode). S temi besedami je rimski senat dajal konzulom v nevarnih časih diktatorsko oblast. Zato izrek v prenesenem smislu pomeni: Naj odgovorni skrbijo, da ne bo trpela javna blaginja.
2. *volonté générale* – po generalovi volji (Rousseau), *fig.*: po pravnem predpisu.